„O ALTFEL DE SINTEZĂ A ŢĂRII ŞI A NEAMULUI ROMÂNESC". PRINCIPII PEDAGOGICE MODERNE PUSE LA BAZA FORMĂRII INTELECTUALE A REGELUI MIHAI I

"A DIFFERENT SYNTHESIS OF THE COUNTRY AND THE ROMANIAN NATION". MODERN PEDAGOGICAL PRINCIPLES BASED ON THE INTELLECTUAL TRAINING OF KING MIHAI I

Crina HAREA, ORCID: 0009-0008-3481-7955
Universitatea de Stat din Republica Moldova,
Chişinău, Republica Moldova

CZU: 929.731(498)

e mail: hareacrina3@gmail.com

Prezenta comunicare porneşte de la considerentul că, pentru înţelegerea obiectivă a complexei şi complicatei biografii a ultimului suveran al României, Mihai I, este de o extremă importanţă studierea faptului „cum a învăţat a-şi cunoaşte ţara Măria Sa Mihai" (dr. Ion Conea). Altfel spus, este necesară reintegrarea în circuitul ştiinţific a unor lucrări, devenite între timp, raritãţi bibliografice, în care sunt expuse în detaliu şi cu un talent deosebit, principiile pedagogiei româneşti şi europene moderne, foarte avansate în anii interbelici, care au stat la baza formării intelectuale a regelui Mihai I. Un alt obiectiv, la fel de important al prezentei comunicări, constă în evocarea personalităţii profesorilor entuziaşti ai vremii, care şi-au pus toate cunoştinţele, abilităţile şi talentul pedagogic „în serviciul unui nobil şi înalt ideal: creşterea unui viitor Domn de ţară între cei care o înfăţişează în toate ramurile naţiei şi cu ochii asupra tuturor ţinuturilor care formează patria" (N. Iorga). Aşa cum se constată din analiza efectuată, fiind interzise în anii comunismului sovietic dar care şi-au găsit o evoluţie recentă în forma unui filon istoriografic relativ autonom, lucrările consacrate formării intelectuale a regelui Mihai I în anii de liceu constituie o importantă sursă de documentare şi de cunoaştere a modului în care pe parcursul anilor '30, Marele Voevod de Alba Iulia, - viitorul suveran al României, - a primit „cea mai temeinică şi mai completă pregătire" în domeniul istoriei şi geografiei României Întregite.

***Cuvinte-cheie**: Mihai I, rege, România interbelică, liceu, principii pedagogice, istorie, geografie.*

The present communication starts from the premise that, for an objective understanding of the complex and intricate biography of Romania's last sovereign, King Michael I, it is of utmost importance to study "how His Majesty Michael learned about his country" (Dr. Ion Conea). In other words, it is necessary to reintegrate into the scientific discourse certain works that have become bibliographic rarities in the meantime. These works elaborate in detail and with exceptional talent the modern Romanian and European pedagogical principles, which were very advanced during the interwar years and served as the foundation for King Michael I's intellectual development. Another equally important objective of this communication is to

evoke the personalities of enthusiastic teachers of the time who put all their knowledge, skills, and pedagogical talent “in the service of a noble and high ideal: raising a future Lord of the country among those who present it in all branches of the nation and with their eyes on all the regions that form the homeland” (N. Iorga). As observed from the conducted analysis, while these works were prohibited during the years of Soviet communism, they have recently found a relatively autonomous historiographic avenue, constituting an important source for documentation and understanding of how, during the 1930s, the Grand Voivode of Alba Iulia – the future sovereign of Romania – received “the most thorough and complete preparation” in the field of history and geography of Unified Romania.

***Keywords:** Michael I, king, interwar Romania, high school, pedagogical principles, history, geography.*

După revoluția din decembrie 1989, în special, atât în România cât și peste hotarele ei au fost publicate diferite lucrări consacrate vieții, activității și destinului ultimului suveran al României[1]. Au fost tratate inclusiv aspecte privind școlarizarea și, în general, educația copiilor Familiei Regale, considerându-se că acest aspect a fost întotdeauna o problemă, niciodată rezolvată satisfăcător[2].

Se evidențiază mai ales faptul că primii doi regi, Carol I și Ferdinand I, au urmat școli serioase în Germania și, de aceea, au ajuns a avea o cultură generală solidă. În plus, fiecare din proprie inițiativă și-a perfecționat permanent cunoștințele, impunându-se ca intelectuali adevărați. În schimb copiii regilor Ferdinand și Maria, nu au mai fost supuși încorsetărilor unui sistem public de școlarizare. Ca urmare a acestui fapt, deși s-au ales profesori buni care să-i pregătească în particular, lipsa de severitate a acestora, – timorați și de prezența Familiei Regale, - dar și slaba înclinare către învățătură a micilor prinți, a făcut ca nici unul din ei să nu ajungă la o educație temeinică. Aserțiunea în cauză este ilustrată prin exemplul bacalaureatului lui Carol (viitorul rege Carol al II-lea), susținut la Castelul Peleș, în 1912, cu prezența apăsătoare a tuturor membrilor Familiei Regale, în frunte cu autoritarul Carol I[3].

Din nefericire, afirmațiile de acest fel, juste, în fond, pun într-o lumină nefavorabilă educația regelui Mihai I, inclusiv școlarizarea sa. Așa cum se știe, Mihai, fiul lui Carol al II-lea, a fost supus unui experiment școlar original și inedit, rămas nestudiat suficient până în prezent: clasele primare le-a urmat în particular, ca și tatăl său, iar apoi i s-a creat o clasă specială – Clasa Palatină[4] care se dorea o variantă

[1] Vezi, bunăoară: Mircea, Ciobanu, „*Convorbiri cu Mihai I al României*”, Editura Humanitas, București, 1991; Ioan Scurtu, Monarhia în România (1866-1947), Editura Danubius, București, 1991; Ecaterina Rădoi, Viața regelui Mihai I, Editura Mașina de Scris, București, 1998; Coroana contra secera și ciocanul. Povestea Regelui Mihai al României, Editura Humanitas, București, 2001; Ivor Porter, Regele și Țara, Editura Allfa, București, 2007; Ioan Scurtu, Istoria românilor în timpul celor patru regi. Vol. IV: Mihai I, Editura Enciclopedică, București, 2010 ș.a.

[2] Petre, Țurlea, „*Regele Mihai și mareșalul Antonescu*”, Editura Semne, București, 2011, p. 53.

[3] Petre, Țurlea, „*Bacalaureat la castel*”, în „Historia”, anul VII, nr. 59, noiembrie 2006.

[4] Clasă Palatină - o clasă specială de elevi formată începând cu anul 1932 la cererea regelui

mult îmbunătățită a sistemului public de învățământ, păstrând totodată elemente ale învățământului particular.

Pornind de la cele expuse, prezentul articol își propune să urmărească unele aspecte ale educației și școlarizării regelui Mihai, în particular principiile pedagogice moderne din anii '20-'30 puse la baza formării sale intelectuale, urmărind să-i cultive „o altfel de sinteză a țării și a neamului românesc", care să-l ajute în mod practic la exercitarea prerogativelor de rege al României. Am reieșit din considerentul că pentru înțelegerea obiectivă a complexei și complicatei biografii a ultimului suveran al României, Mihai I, este de o extremă importanță studierea faptului „cum a învățat a-și cunoaște țara Măria Sa Mihai" (dr. Ion Conea). Altfel spus, este necesară reintegrarea în circuitul științific a unor lucrări, devenite între timp, raritățibibliografice, în care sunt expuse în detaliu și cu un talent deosebit, principiile pedagogiei românești și europene moderne, foarte avansate în anii interbelici, care au stat la baza formării intelectuale a regelui Mihai I. Un alt obiectiv, la fel de important al prezentei comunicări, constă în evocarea personalității profesorilor entuziaști ai vremii, care și-au pus toate cunoștințele, abilitățile și talentul pedagogic „în serviciul unui nobil și înalt ideal: creșterea unui viitor Domn de țară între cei care o înfățișează în toate ramurile nației și cu ochii asupra tuturor ținuturilor care formează patria" (N. Iorga).

Unul din acești autori care au lăsat o importantă mărturie despre anii de liceu ai viitorului rege al României este Ion Conea (15 ianuarie 1902, Coteana, jud. Olt – 22 iunie 1974, București). Este cunoscut mai ales în calitatea sa de geograf și geopolitician român, de reputat specialist în geografia istorică și toponimia geografică. Este și primul autor care, prin studiul său „O știință nouă: Geopolitica" (1937)[5], definirea preocupării ce poartă numele de „geopolitică" a devenit o problemă inclusiv a gândirii științifice românești[6].

Mai puțin însă este cunoscut faptul, esențial pentru înțelegerea biografiei ultimului suveran al României, Mihai I, că dr. Ion Conea este autorul unei lucrări cu caracter de unicat în istoriografia contemporană a românilor, în care a expus în detaliu și cu un talent deosebit, „cum a învățat a-și cunoaște țara Măria Sa Mihai". Mai mult ca atât, dr. Ion Conea s-a numărat printre profesorii entuziaști care și-a pus toate cunoștințele, abilitățile și talentul pedagogic „în serviciul unui nobil și înalt ideal: creșterea unui viitor Domn de țară între cei care o înfățișează în toate ramurile nației și cu ochii asupra tuturor ținuturilor care formează patria" (N. Iorga)[7].

Carol al II-lea al României, pentru educația fiului său, voievodul Mihai. Elevii clasei au fost atent aleși, astfel încât viitorul rege să fie pus în contact cu colegi din clase sociale cât mai diverse (copii de funcționari, țărani, industriași, intelectuali etc.) (Florentina Țone, Școală pentru un singur copil, în „Historia", anul X, nr. 97, ianuarie 2010).

[5] Inițial, studiul său a apărut în revista „*Sociologie românească*" (nr. 9-10, 1937), fiind retipărit în 1939 în broșura colectivă „*Geopolitica*" (Ion Conea, Anton Golopenția, M. Popa-Vereș, Geopolitica, Editura „Ramuri", Craiova, 1939, 135p.).

[6] *Ibidem,* p. 101.

[7] Ion, Conea, „*Cum învață a-și cunoaște țara Măria Sa Mihai"*. Cu o prefață de Dl Nicolae Iorga (Cu 4 hărți și 102 fotografii).- București: Editura „Cartea Românească", 1935, p. 9.

Fiind interzisă în anii comunismului sovietic, lucrarea lui Ion Conea, devenită accesibilă cercetării abia în ultimii ani, constituie o importantă sursă de cunoaștere a modului în care în prima jumătate a anilor ‘30, Marele Voevod de Alba Iulia, - viitorul suveran al României, - a primit în anii de liceu „cea mai temeinică și mai completă pregătire” în domeniul istoriei și geografiei României Întregite.

Precedată de o elogioasă Prefață a marelui istoric Nicolae Iorga în care este evidențiat „un lucru în adevăr mare, vrednic de a fi cunoscut și departe peste hotarele țării unde a fost conceput și adus la îndeplinire”, anume „noua și folositoarea idee pedagogică de școală însuflețită asupra realităților înseși”, pusă în serviciul unui nobil și înalt ideal: creșterea unui viitor Domn de țară între cei care o înfățișează în toate ramurile nației și cu ochii asupra tuturor ținuturilor care formează patria”[8], lucrarea lui Ion Conea pornește de la adevărul că „peisagiile sufletului nostru se construiesc după chipul și asemănarea peisagiilor pe care ochii noștri le iau din lumea exterioară”, descriind în detaliu „chipul fericit” în care s-a construit, „pe încetul, în sufletul Regelui de mâine, imaginea pământului și poporului românesc”[9].

Narațiunea cărții lui I. Conea începe cu descrierea zilei de 24 octombrie 1932, când în sala centrală a Castelului Peleș se adunaseră profesorii și elevii școlii Marelui Voevod de Alba Iulia, pentru solemnitatea deschiderii unei clase, unice în felul ei în acea perioadă, concepută de regele Carol al II-lea „din grija și dorul de a da vlăstarului său cea mai temeinică și completă pregătire”.

În prezența regelui Carol al II-lea, într-o atmosferă solemnă și impresionantă, părintele Nae Popescu, profesorul de religie al clasei, a efectuat o slujbă religioasă, trecându-se mai apoi în clasă, unde tot preotul Nae Popescu a făcut și lecția de deschidere a cursurilor. După lecție, regele Carol al II-lea a discutat cu fiecare profesor în parte și cu toți laolaltă, asupra celor ce urma a se realiza. Conform relatării lui I. Conea, regescul școlar Mihai se simțea fericit în mijlocul celor unsprezece – și cu el doisprezece – „vlăstari de pe toate plaiurile românești”[10].

În privința modalității de alcătuire a clasei regale, - unsprezece elevi, aleși de pe întreg cuprinsul României interbelice, doi dintre ei fiind și copii de minoritari, - I. Conea oferă detalii interesante și relevante, menționând că însuși chipul acesta constituia o „altfel de sinteză a țării și a neamului românesc”, în colegii săi „regescul vlăstar fiind chemat să descifreze însăși imaginea Țării”, în fruntea căreia urma să stea la un anumit moment. Astfel, Dușa Gheorghe, bunăoară, de câte ori i se striga numele, trezea în mintea suveranului imaginea Țării Oltului; Grămadă Gheorghe trezea pe aceea a Bucovinei; Chiaburu Radion pe a Basarabiei, Jurchescu Ion pe a Banatului etc. Patru elevi erau un memento permanent pentru gândul voievodului, că cei mai mulți locuitori ai României Întregite erau țărani, în timp ce alți doi colegi ai săi, minoritari, îi țineau treaz gândul la o altă realitate: că populația României, de rând cu populația titulară, cuprindea și grupuri de alte origini etnice.

[8] *Ibidem.*
[9] *Ibid.,* p. 199.
[10] *Ibid.,* p. 13.

Ion Conea descrie inclusiv prima zi de școală a voievodului Mihai: „Copilul regesc privește scrutător pe fiecare din profesori, vrând parcă să pătrundă ce vor de la el. Noțiunea de școală este încă prea abstractă pentru copilul cu totul neșcolit. Copiii ceilalți, veniți din toate colțurile țării, grijulii și sfioși, privesc cu ochii mari la tot ce-i înconjoară. Pentru ei, totul este cu adevărat măreț și uluitor”[11].

Așadar, în biografia regelui Mihai I, 24 octombrie 1932 a fost prima zi de școală a sa într-o nouă și originală clasă – nouă și originală nu numai în România interbelică, ci și în întreg sistemul de învățământ din acea perioadă. În noua școală, moștenitorul tronului României nu era mai mult decât un elev ca toți ceilalți 11 colegi ai săi. „Copiii s-au adaptat prin intuiție la ceea ce a dorit Suveranul (Carol al II-lea.- n.n.), pe care-l văd și cu care vorbesc atât de des. Regescul școlar, de o modestie și distincție de suflet care-și trag rădăcinile din finețea obârșiei sale, se simte fericit în mijlocul acestui stol de unsprezece – și cu el doisprezece – vlăstare de pe toate plaiurile românești”[12].

Cu referire la modalitatea organizării și desfășurării orelor de istorie și geografie în școala regală, ziarele din iunie 1934, bunăoară, relatau despre faptul că „Marele Voevod a fost cu Școala: la Turtucaia și Oltenița, pe Dunăre; apoi, pe rând, la Cernavoda și Constanța; la Târgoviște și Mănăstirea Dealului; la Curtea-de-Argeș și Arefu; la Mănăstirea Cozia și în Țara Loviștei etc.”[13]. Nu era vorba de simple și obișnuite excursii, mai mult de agrement decât de instrucție. În fapt, era vorba de cursul de generalizare, respectiv, de lecții de sinteză pe teren, de sinteză din toate obiectele studiate în cursul anului, aprobat inclusiv de Ministerul Instrucțiunii, care îl răspândise în toate școlile din cuprinsul României Întregite.

Așadar, creatorii acelei clase regale porneau de la considerentul că o simplă înregistrare teoretică a cunoștințelor prevăzute de program și predate la fiecare obiect în parte, nu putea atinge scopul final urmărit, și că munca profesorilor, ca și efortul elevilor, nu puteau da finalmente randamentul necesar, dacă elevului nu i se oferea ocazia și posibilitatea de a utiliza, de a aplica cunoștințele dobândite și de a le lega între ele, a le însuși temeinic și a elabora și el, la rândul său, o sinteză după puterea vârstei și a minții sale.

La modul concret, lecția pe teren din luna iunie a fiecărui an școlar se efectua în felul precum urmează (exemplul Mănăstirii Cozia).

Profesorul de geografie reamintea elevilor cunoștințele despre munții românești. Oferea și anumite amănunte locale, insistând mai ales asupra defileului Turnu Roșu – Călimănești. Arăta locurile unde, de obicei, vechii ctitori de mănăstiri zideau aceste sfinte locașuri, insistând în special asupra așezării Mănăstirii Cozia. Urma apoi profesorul de istorie, care relata partea istorică, propriu-zisă, a subiectului: cine și când a zidit mănăstirea, făcând legătură cu diversele localități dinspre munte ale primilor voevozi (elevii fuseseră, anterior, la Arefu – vechi centru de „țară”, apoi în Țara Loviștei, la Curtea-de-Argeș, Târgoviște). Urma profesorul de religie, cu o lecție despre Mănăstirea

[11] *Ibid.*.
[12] *Ibidem.*
[13] *Ibid.,* p. 15. .

Cozia. În sfârșit, cu profesorul de limba română, elevii citeau și interpretau „Umbra lui Mircea la Cozia”, iar cu cel de desen redau un ornament din biserică[14].

În așa mod, toate acele lecții se încheiau cu o lecție de generalizare, în cadrul căreia elevii realizau o lucrare scrisă, în care asamblau „laolaltă, legate organic, elementele esențiale din fiecare lecție făcută mai înainte”[15].

Luna iunie a anului 1935 a adus o nouă modificare importantă a cursului de sinteză, dispunându-se ca generalizarea să nu se mai facă în localități și în regiuni deosebite ale țării, ci într-o singură regiune, pentru ca, astfel, „mai rodnică să fie munca și mai adânci și trainice rezultatele”. Respectiv, Voievodul Mihai urma ca în fiecare an, împreună cu colegii săi, să cunoască temeinic câte o singură „țară” din cele mici, pentru ca în final, la absolvirea liceului, să fi avut în minte imaginea integrală a Țării celei mari.

Noua modalitate de predare – învățare a geografiei și istoriei românilor pornea de la considerentul, că „Țara cea mare era compusă din țări mici”. În „Descrierea Moldovei”, bunăoară, Dimitrie Cantemir afirma că „odinioară, Moldova se împărțea în trei părți: țara de jos, țara de sus și Basarabia, în care se numărau peste douăzeci și trei de ținuturi mai mici”[16]. În aceeași ordine de idei, în cronica lui Simion Dascălul se menționa următoarele, cu privire la Ardeal: „Țara Ardealului nu este numai o țară însăși, ci Ardealul se cheamă mijlocul țării... iar la marginile ei sunt alte țări mai mici carele toate de însa se țin și subt ascultarea ei sunt, întâi cumu-i Maramereșul despre țara muntenească și țara Bârsei și țara Hațegului, țara Oașului, și sunt și alte hotare multe carele toate țin de Ardeal”[17]. Nu în ultimul rând, pentru Nicolae Iorga toate aceste țări nu erau altceva decât micile romanii locale ale pământului românesc. Din aceste țări – după ce ele au luat mai întâi cunoștință unele de altele – și după ce, mai târziu, au început a se contopi laolaltă, s-au născut principatele românești[18], ajungându-se, în final, la constituirea României Mari din 1918.

Originală și inovatoare în anii în care a fost elaborată și aplicată în practica pedagogică românească interbelică, școala regală în care s-a format principele Mihai, descrisă de dr. Ion Conea cu un deosebit talent la mijlocul anilor ‘30, constituie o prețioasă sursă de studiere a procedeelor pedagogice utilizate de profesorii viitorului rege al României, astfel încât suveranul, „la absolvirea liceului, să fi avut vie în minte imaginea integrală a Țării celei mari”.

O lucrare la fel de utilă cunoașterii modalității în care a fost educat și școlarizat regele Mihai în anii ‘20-’30, precum și a principiilor pedagogice puse la baza formării

[14] *Ibidem,* p. 15-16.

[15] *Ibid.,* p. 16.

[16] Dimitrie,Cantemir, „*Descrierea Moldovei”*, Ediția Societății Academice Române: Operele principelui Demetriu Cantemiru, București, 1875, p. 10.

[17] Simion, Dascălul, *„Letopisețul Țării Moldovei”,* Ediția Constantin Giurescu, București, 1916, p. 110.

[18] Vezi: Ioan-Aurel, Pop, *„Națiunea română medievală. Solidarități etnice românești în secolele XIII-XVI”,* Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 8.

sale intelectuale este și cea editată în 1937 de maiorul Teofil G. Sidorovici[19]. Din lectura acesteia aflăm că după terminarea claselor primare, pentru principele moștenitor Carol al II-lea a decis înființarea unei clase specială, numită „palatină", cu copii reprezentând toate provinciile României și din părinți aparținând diverselor îndeletniciri[20]. Așa cum menționează autorul lucrării, Carol al II-lea a vrut ca Mihai să aibă o experiență socială și națională: „Avantagiile nașterii sale să nu-i confere nici un favor particular și nici vreun privilegiu". Teofil G. Sidorovici considera că „această înaltă hotărâre a lui Carol al II-lea, de a înființa Clasa Palatină înseamnă și prețuirea culturii noastre și încrederea în forțele educative și didactice ale Țării"[21].

În anul apariției lucrării lui Teofil G. Sidorovici, colegii lui Mihai erau: Mircea Ioanițiu, Cernavodeanu Ion, Popescu Ștefan, Iurchescu Ion, Heltman Walter, Mavrus Dan, Chianuru Radion, Grămadă Gheorghe, Dinulescu Ion, Covaci Ivan Pal, Dușa Gheorghe. Printre profesori se numărau personalități marcante în epocă: preotul Nae Popescu, Ion Zamfirescu, Vasile Băncilă, Al. Tzigara-Samurcaș, George Oprescu, Florica Muzicescu, Al. Rosetti, Simion Mehedinți, Emanoil Ciomac, N. Georgescu-Tistu, Ion Conea, D. Panaitescu-Perpessicius. În unele lucrări este menționat și istoricul Nicolae Iorga.

Printre ofițerii atașați Clasei Palatine apar numele comandorului Mircea Fundățeanu, al generalului Traian Grigorescu, - fiul generalului Eremia Grigorescu, al maiorului Mircea Tomescu, viitor simpatizant al Mișcării Legionare[22]. Dintre elevi: un viitor istoric, Dan Cernavodeanu, Mircea Ioanițiu, rămas alături de Mihai și după absolvire, Constantin Malaxa, fiul marelui industriaș. Erau și doi reprezentanți ai minorităților naționale: un ungur și un sas.

Din informația aceluiași autor, maiorul Teofil G. Sidorovici, programa școlară urmată de Mihai în Clasa Palatină era asemănătoare cu aceea a școlilor obișnuite de Stat, având însă în plus foarte multe vizite prin Țară – cu caracter istoric, geografic, etnografic; manifestări sportive, instruiri practice.

La peste 50 de ani distanță, Mihai I își amintea: „Era bine cu colegii, aveam relații de prietenie cu toți. Vara plecam la Sinaia împreună cu toată clasa. Asta a fost o idee bună. Ca și ideea de a avea colegi din toate straturile sociale. Făceam geografie, istorie la fața locului – intram în câte o ruină sau mergeam pe la mănăstiri – și chiar acolo ni se predau lecții. În fine, era foarte instructiv"[23]. Alte mărturii de dată recentă confirmă, de asemenea, că Școala Palatină urmată de viitorul rege al României a fost una eficientă și rodnică: „Școala Palatină a fost un lucru bun pentru foarte tânărul principe, prin faptul că

[19] Teofil G., Sidorovici, *„Din viața unui fiu de rege"*, Editura „Cartea Românească", București, 1937.

[20] *Ibidem*, p. 22-23.

[21] *Ibid.*, p. 32.

[22] Mircea, Ioanițiu, *„Amintiri și reflecțiuni"*, Editura Enciclopedică, București, 1993, p. 26-27.

[23] Mircea, Ciobanu, *„Convorbiri cu Mihai I al României"*, Editura Humanitas, București, 1991, p. 131-132.

a avut profesori străluciți, precum Nicolae Iorga, Simion Mehedinți, Alexandru Tzigara-Samurcaș, Alexandru Rosetti, Vasile Băncilă, Perpessicius, colonelul Dumitru Dunăreanu sau viceamiralul Preda Fundățeanu, și că i-a creat un anturaj de elevi eminenți, proveniți din toate straturile sociale și minoritățile naționale din țară”[24]. Mediul de la Școala Palatină era unul prietenesc, neexistând privilegii pentru Principe. La sfârșitul fiecărui an școlar aveau loc „lecțiile de sinteză”, prin intermediul cărora membrii clasei puteau călători prin țară și studia, la fața locului, istoria, geografia, științele naturale, economia, artele și viața cotidiană a comunităților vizitate[25].

În concluzie, așa cum se constată din analiza efectuată, fiind interzise în anii comunismului sovietic dar care și-au găsit o evoluție recentă în forma unui filon istoriografic relativ autonom, lucrările consacrate formării intelectuale a regelui Mihai I în anii de liceu constituie o importantă sursă de documentare și de cunoaștere a modului în care pe parcursul anilor ‘30, Marele Voevod de Alba Iulia, - viitorul suveran al României, - a primit „cea mai temeinică și mai completă pregătire” în domeniul istoriei și geografiei României Întregite.

Bibliografie:

I. Surse Primare

Presă

1. ***„Sociologie românească”, nr. 9-10, 1937

Memorii

2. Gould-Lee, Arthur, *Coroana contra secera și ciocanul. Povestea Regelui Mihai al României*, Editura Humanitas, București, 2001
3. Mircea, Ioanițiu, *„Amintiri și reflecțiuni”,* Editura Enciclopedică, București, 1993

Cronici

4. Simion, Dascălul, „Letopisețul Țării Moldovei”, Ediția Constantin Giurescu, București, 1916

II. Surse Secundare (Lucrări generale şi speciale)

5. Cornea, Ion; Anton, Golopenția; Popa-Vereș, M.. *„Geopolitica”*, Editura „Ramuri”, Craiova, 1939,
6. Dimitrie,Cantemir, *„Descrierea Moldovei”,* Ediția Societății Academice Române: Operele principelui Demetriu Cantemiru, București, 1875.

[24] Margareta a României, Radu al României, *„Susține cu a ta mână Coroana Română”.* Prefață de Anders Lindberg, Editura Litera, București, 2017, p. 106.

[25] Ecaterina, Rădoi, *„Viața Regelui Mihai I”*, Editura Mașina de Scris, București, 1998, p. 50-52.

7. Ecaterina, Rădoi, ,,*Viața Regelui Mihai I”,* Editura Mașina de Scris, București, 1998.
8. Florentina,Țonea , ,,*Școală pentru un singur copil, în „Historia*”, anul X, nr. 97, ianuarie 2010
9. Ioan-Aurel, Pop, *,,Națiunea română medievală. Solidarități etnice românești în secolele XIII-XVI”,* Editura Enciclopedică, București, 1998.
10. Ion, Conea, ,,*Cum învață a-și cunoaște țara Măria Sa Mihai. Cu o prefață de Dl Nicolae Iorga (Cu 4 hărți și 102 fotografii)”*.- București: Editura „Cartea Românească”, 1935
11. Teofil G., Sidorovici, ,,*Din viața unui fiu de rege*”, Editura „Cartea Românească”, București, 1937.
12. Mircea, Ciobanu, ,,*Convorbiri cu Mihai I al României”,* Editura Humanitas, București, 1991
13. Margareta a României, Radu al României, ,,*Susține cu a ta mână Coroana Română”.* Prefață de Anders Lindberg, Editura Litera, București, 2017, p. 106.
14. Petre,Țurlea, ,,*Regele Mihai și mareșalul Antonescu”*, Editura Semne, București, 2011,
15. Idem, ,,*Bacalaureat la castel”,* în „Historia”, anul VII, nr. 59”, noiembrie 2006
16. Poter, Ivor, ,,*Regele și Țara”*, Editura Allfa, București, 2007
17. Rădoi , Ecaterina, ,,*Viața regelui Mihai I”*, Editura Mașina de Scris, București, 1998
18. Scurtu, Ioan, ,,*Monarhia în România (1866-1947)”*, Editura Danubius, București, 1991;
19. Idem, ,,*Istoria românilor în timpul celor patru regi. Vol. IV: Mihai I”,* Editura Enciclopedică, București, 2010.